

บทที่ 2

การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาก่อน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้

การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้นั้น มีองค์การบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่หลายองค์กร และมีระบบบริหารที่แตกต่างกัน ในบทนี้จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาก่อนกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้

2.1 หน่วยงานของรัฐที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้นั้น แยกกันอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวง และหน่วยงานของรัฐหลายแห่ง โดยมีหน่วยงานของรัฐที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มี 2 หน่วยงาน ได้แก่

2.1.1.1 ทบวงมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีฐานะเป็นกระทรวง¹ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการและการกำกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน นอกจากสถาบันวิชาชีพเฉพาะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่น² มีสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบ ประกอบด้วย³

1. มหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัด	20 แห่ง
2. มหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับ	4 แห่ง
3. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	41 แห่ง

¹ พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 มาตรา 4.

² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 31.

³ ทบวงมหาวิทยาลัย, รายงานประจำปี 2541 ทบวงมหาวิทยาลัย เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนา ทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 26 ปี 29 กันยายน 2541 (กรุงเทพฯ: 2541), หน้า 26.

2.1.1.2 กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีฐานะเป็นกระทรวง⁴ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม⁵ หน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการนี้เป็นไปตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยจัดการศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาพิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญา และระดับต่ำกว่าปริญญา มีสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบประกอบด้วย⁶

1. สถาบันราชภัฏ	36 แห่ง
2. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (15 คณะ 35 วิทยาเขต)	1 แห่ง
3. วิทยาลัยพลศึกษา (กรมพลศึกษา)	17 แห่ง
4. วิทยาลัยของรัฐสังกัดกรมอาชีวศึกษา (วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรและ เทคโนโลยี วิทยาลัยพณิชยการ และ สถาบันเทคโนโลยี ปทุมวัน)	193 แห่ง
5. วิทยาลัยสังกัดกรมศิลปากร (วิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์)	13 แห่ง
6. มหาวิทยาลัยสงฆ์	2 แห่ง
7. วิทยาลัยอาชีวศึกษาของเอกชน (สช.)	225 แห่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 มาตรา 4.

⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 25.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, "รายงานข้อมูลทำเนียบสถานที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดต่าง ๆ รวม 9 กระทรวง และ 1 หน่วยงาน ปี 2540", (กรุงเทพมหานคร: 2540), หน้า 6.

2.1.2 หน่วยงานของรัฐที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง คือหน่วยงานที่มีได้มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา แต่ได้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการในการใช้บุคลากรและความชำนาญของหน่วยงานนั้น ได้แก่⁷

1. กระทรวงกลาโหม
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี
3. กระทรวงมหาดไทย
4. กระทรวงคมนาคม
5. กระทรวงสาธารณสุข
6. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม
7. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
8. กรุงเทพมหานคร
9. สภาอากาศไทย

หน่วยงานดังกล่าวได้ดำเนินการจัดการศึกษาเฉพาะทาง โดยในแต่ละหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนมีลักษณะเฉพาะที่หน่วยงานที่มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไม่สามารถจัดได้ หรือจัดได้แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ เพราะการจัดการเรียนตามหลักสูตรในแต่ละหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องอาศัยอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะในสาขาอาชีพนั้น ๆ ประกอบกับหน่วยงานที่จัดการศึกษาเฉพาะทางมีความพร้อมในด้านบุคลากร ด้านการสอนที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาชีพเฉพาะทาง ด้านอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพเฉพาะทาง โดยสถานะ โครงสร้างการบริหารงานของหน่วยงาน และการจัดการบริหารงานบุคคลจะเป็นไปตามลักษณะของหน่วยงานที่จัดการศึกษาเฉพาะทางแต่ละแห่ง ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่กล่าวถึงในรายละเอียด

2.2 สถานะและโครงสร้างการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้

ก่อนที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่อยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) มีสถานะและโครงสร้างการบริหารงานที่แตกต่างกัน ดังนี้

⁷ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดการศึกษาเฉพาะทางของประเทศไทย ปี 2543 : การผลิตบุคลากร (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, 2544), หน้า 6.

2.2.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีมหาวิทยาลัย/สถาบัน
จำนวน 20 แห่ง ได้แก่⁸

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. มหาวิทยาลัยนเรศวร
7. มหาวิทยาลัยบูรพา
8. มหาวิทยาลัยมหิดล
9. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
10. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
11. มหาวิทยาลัยศิลปากร
12. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
14. มหาวิทยาลัยทักษิณ
15. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
16. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17. มหาวิทยาลัยแม่โจ้
18. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
19. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
20. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

1) สถานะทางกฎหมาย

มหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย* เป็น
สถาบันอุดมศึกษาที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล และเป็นส่วนราชการระดับกรมในสังกัด

⁸ ทบวงมหาวิทยาลัย, รายงานประจำปี 2541 ทบวงมหาวิทยาลัย เนื่องในโอกาสวันคล้าย
วันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 26 ปี 29 กันยายน 2541, หน้า 26.

ทบวงมหาวิทยาลัย จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มหาวิทยาลัยดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง โดยมีภารกิจหลักในด้านการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2) โครงสร้างการบริหารงานภายใน

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีโครงสร้างการบริหารงานภายในส่วนใหญ่ คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจแบ่งส่วนราชการออกเป็น

- (1) สำนักงานอธิการบดี
- (2) บัณฑิตวิทยาลัย
- (3) คณะ
- (4) วิทยาลัย

นอกจากการแบ่งส่วนราชการดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจให้มีสถาบัน สำนัก ศูนย์ และหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะอีกได้ และมหาวิทยาลัยบางแห่งยัง กำหนดให้มีวิทยาเขตด้วย ซึ่งการแบ่งส่วนงานภายในของส่วนราชการดังกล่าวอาจแบ่งได้ดังนี้ สำนักงานอธิการบดีอาจแบ่งส่วนราชการเป็นกองหรือหน่วยงานที่เทียบเท่ากอง คณะและวิทยาลัยอาจแบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานเลขานุการ ภาควิชา กอง หรือหน่วยงานที่เทียบเท่าภาควิชาหรือกอง สำหรับบัณฑิตวิทยาลัย สถาบัน สำนัก ศูนย์ และหน่วยงานที่เทียบเท่าอาจแบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานเลขานุการ กอง หรือหน่วยงานที่เทียบเท่ากอง ซึ่งในสำนักงานเลขานุการ กอง หรือหน่วยงานที่เทียบเท่ากองยังอาจแบ่งเป็นแผนกหรือหน่วยงานที่เทียบเท่าแผนกได้อีกด้วย

สำหรับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของมหาวิทยาลัยโดยมีฐานะเป็นอธิบดีตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของอธิการบดีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ พบว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีภารกิจคล้ายคลึงกัน ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

* ต่อไปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้ชื่อเรียกว่า "มหาวิทยาลัย"

- (1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
- (2) ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และระเบียบของมหาวิทยาลัย
- (3) จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน รวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
- (4) รักษาระเบียบวินัย จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพของข้าราชการ พลเรือนในมหาวิทยาลัย และส่งเสริมกิจการนิสิต นักศึกษา
- (5) เป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป
- (6) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

การดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัยดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง เมื่อได้ประมวลและพิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทุกแห่งแล้ว พบว่าอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยได้ ดังนี้

- (1) วางนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การศึกษา การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- (2) วางระเบียบ และออกข้อบังคับ ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย
- (3) พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การรวม และการยุบเลิกส่วนงานในมหาวิทยาลัย เช่น บัณฑิตวิทยาลัย คณะ ภาควิชา สถาบัน สำนัก ศูนย์ รวมทั้งการแบ่งหน่วยงานภายในของส่วนงานดังกล่าว
- (4) พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยและมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด
- (5) อนุมัติให้ปริญญาบัตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุปริญญาบัตร และประกาศนียบัตร
- (6) พิจารณาเกี่ยวกับการรับสถาบันการศึกษาชั้นสูงหรือสถาบันวิจัยเข้าสมทบหรือการยกเลิกการสมทบ

- (7) พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้ง และถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และผู้ดำรงตำแหน่งวิชาการในมหาวิทยาลัย
- (8) พิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณของมหาวิทยาลัยทั้งที่เป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการของมหาวิทยาลัย ที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ

2.2.2 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม)

กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) มีสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในสังกัดหลายแห่ง แต่เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ที่มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ดังนั้น ในบทนี้จึงขอกล่าวถึงสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) เฉพาะสถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน เท่านั้น

2.2.2.1 สถาบันราชภัฏ

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น⁹ เดิมชื่อ "วิทยาลัยครู" จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ต่อมาเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อใหม่ว่า "สถาบันราชภัฏ" ในปี พ.ศ. 2538 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 โดยได้โอนอำนาจหน้าที่และกิจการบริหารของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ไปเป็นของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ¹⁰ และได้ตราพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 ออกใช้บังคับแทน และกำหนดให้มีสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏขึ้นเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็น

⁹ พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7.

¹⁰ พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่และกิจการบริหารของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการไปเป็นของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2538 มาตรา 3 และมาตรา 4.

กรมในกระทรวงศึกษาธิการ¹¹ มีเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานภายในสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏในฐานะหัวหน้าส่วนราชการเช่นเดียวกับอธิบดี โดยให้สถาบันราชภัฏเป็นส่วนราชการของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ¹² และมีคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏเป็นองค์กรที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของสถาบันราชภัฏทุกแห่ง โดยมีสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏ รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษาหาข้อมูลและกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏ¹³ นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบายและแผนพัฒนาสถาบันราชภัฏ จัดทำแผนแม่บท ส่งเสริม สนับสนุนและแสวงหาวิธีการเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของสถาบันราชภัฏ พัฒนาวิชาชีพครู การผลิตครู การส่งเสริมวิทยฐานะครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการสังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ ให้ความเห็นและคำปรึกษาแก่คณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏเกี่ยวกับการกำหนดและการกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษาและการดำเนินงานของสถาบัน ราชภัฏ รวมทั้งปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ¹⁴

1) สถานะทางกฎหมาย

สถาบันราชภัฏ เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล แต่เป็นส่วนราชการในสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ที่มีฐานะเทียบเท่ากอง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันราชภัฏแต่ละแห่ง¹⁵ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู¹⁶

¹¹ พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 วรรคสาม.

¹² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 7 วรรคสอง.

¹³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 17 วรรคสอง.

¹⁴ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ พ.ศ.2538 มาตรา 3.

¹⁵ พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 8

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 7.

2) โครงสร้างการบริหารงานภายใน

สถาบันราชภัฏทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 36 แห่ง¹⁷ แบ่งเป็นสถาบันราชภัฏที่อยู่ในส่วนกลาง 6 แห่ง* และที่อยู่ในส่วนภูมิภาค 30 แห่ง** แต่ละแห่งสามารถบริหารและจัดการศึกษาของตนเองตามความเหมาะสมและตามความต้องการของท้องถิ่นได้ โดยสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งมีโครงสร้างการบริหารงานภายในส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจแบ่งส่วนราชการออกเป็น¹⁸

- (1) สำนักงานอธิการบดี
- (2) บัณฑิตวิทยาลัย
- (3) คณะ
- (4) สำนักวิจัย
- (5) หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

¹⁷ งานข้อมูลของสถาบันราชภัฏ กลุ่มเทคโนโลยีและสารสนเทศ สำนักนโยบายและแผน สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.

* สถาบันราชภัฏที่อยู่ในส่วนกลาง จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม สถาบันราชภัฏธนบุรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏพระนคร สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

** สถาบันราชภัฏที่อยู่ในส่วนภูมิภาค จำนวน 35 แห่ง ได้แก่ สถาบันราชภัฏเทพสตรี สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยสงฆ์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี สถาบันราชภัฏนครปฐม สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏภูเก็ต สถาบันราชภัฏยะลา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงราย สถาบันราชภัฏลำปาง สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สถาบันราชภัฏสงขลา สถาบันราชภัฏเลย สถาบันราชภัฏสกลนคร สถาบันราชภัฏนครราชสีมา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี สถาบันราชภัฏราชชนดิรินทร์.

¹⁸ พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 10.

นอกจากนี้ยังกำหนดให้ส่วนราชการดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ สำนักงานอธิการบดีอาจแบ่งเป็นฝ่ายหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าฝ่าย บัณฑิตวิทยาลัยและคณะอาจแบ่งเป็นสำนักงานเลขานุการหรือภาควิชา สำนักวิจัยและหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะอาจแบ่งเป็นสำนักงานเลขานุการฝ่าย หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าฝ่าย โดยให้ทำเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ¹⁹

สำหรับการบริหารงานของสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งนั้น มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของสถาบัน²⁰ โดยมีอำนาจหน้าที่บริหารกิจการของสถาบันให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ ของคณะกรรมการสภาสถาบัน และของสถาบัน รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถาบัน ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถาบันให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ ข้อบังคับของคณะกรรมการสภาสถาบัน และข้อบังคับของสถาบัน เป็นผู้แทนของสถาบันในกิจการทั่วไป จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของสถาบันเพื่อเสนอต่อสภาประจำสถาบัน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน หรือตามที่สภาประจำสถาบันมอบหมาย²¹

ส่วนการบริหารงานภายในของส่วนราชการในสถาบันราชภัฏ ในแต่ละหน่วยงานมีผู้บังคับบัญชา ดังนี้²² สำนักงานอธิการบดีมีผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของสำนักงานอธิการบดี ในคณะหรือบัณฑิตวิทยาลัยมีคณบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของคณะหรือบัณฑิตวิทยาลัย ส่วนในสำนักวิจัยมีผู้อำนวยการสำนักวิจัยเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานในสำนักวิจัย สำหรับหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะมีหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานในหน่วยงานนั้น

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 11.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 32.

²¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 38.

²² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 40.

การดำเนินกิจการของสถาบันราชภัฏแต่ละแห่งดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสภาประจำสถาบันราชภัฏแต่ละแห่ง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลให้สถาบันปฏิบัติตามนโยบายและแผนพัฒนาตามที่คณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏกำหนด วางระเบียบออกข้อบังคับของสถาบัน เสนอการจัดตั้ง การรวม และการยุบเลิกส่วนราชการของสถาบัน พิจารณาเสนอการรับสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันวิจัยอื่นเข้าสมทบในสถาบันหรือยกเลิกการสมทบของสถาบัน อนุมัติหลักสูตร พัฒนางานด้านวิชาการและควบคุมมาตรฐานการศึกษา อนุมัติการให้ปริญญา ประกาศนียบัตร อนุปริญญา และประกาศนียบัตร แต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี รองคณบดี รองผู้อำนวยการสำนักวิจัย และรองหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ สรรหาบุคคลเสนอต่อคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏให้ดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกสภาประจำสถาบันและอธิการบดี เสนอการแต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์พิเศษ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ รองศาสตราจารย์พิเศษ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พิจารณางบประมาณประจำปี อนุมัติงบประมาณประจำปีจากรายได้ของสถาบัน พิจารณารายงานรับจ่ายเงินในรอบปีและรายงานการดำเนินกิจการของสถาบัน ให้คำปรึกษาและให้ความเห็นในกิจการของสถาบัน รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการอนุกรรมการหรือบุคคลใดเพื่อกระทำการใด ๆ อันอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของสภาประจำสถาบัน²³

2.2.2.2 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านวิชาชีพ เดิมชื่อ “วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา” จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2518 เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 มีฐานะเป็นกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) โดยได้จัดการศึกษาเป็น 8 คณะ เพื่อดำเนินการศึกษาในระดับปริญญา และ 1 สำนัก กับอีก 1 สถาบัน แต่เนื่องจากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาไม่มีสถานที่เรียนและอุปกรณ์เครื่องมือ ไม่มีครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ในสังกัดของตนเอง จึงจำเป็นต้องฝากเรียนไว้ในวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน 8 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2520 ได้มีการโอนโรงเรียนและวิทยาลัยของกรมอาชีวศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาครวมจำนวน 28 แห่ง ไปเป็นของวิทยาลัยเทคโนโลยี

²³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 30.

และอาชีวศึกษา และได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนและวิทยาลัยที่โอนมาดังกล่าวและจัดตั้งเป็นวิทยาเขตของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา²⁴ ต่อมาเมื่อวันที่ 31 กันยายน พ.ศ. 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อใหม่ว่า “สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล”²⁵

1) สถานะทางกฎหมาย

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม)²⁶ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2518 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี ให้การศึกษาทางด้านวิชาชีพทั้งในระดับต่ำกว่าระดับปริญญา ระดับปริญญา และประกาศนียบัตรชั้นสูง ตลอดจนทำการวิจัย ส่งเสริมการศึกษาทางด้านวิชาชีพและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม²⁷

2) โครงสร้างการบริหารงานภายใน

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลแบ่งส่วนราชการออกเป็นสองส่วนคือ

- (1) สำนักงานอธิการบดี
- (2) คณะ

นอกจากการแบ่งส่วนราชการตามที่กำหนดดังกล่าวข้างต้นแล้วยังอาจให้มีสถาบันเพื่อการวิจัยและสำนักเพื่อส่งเสริมวิชาการและทดสอบเป็นส่วนราชการในสถาบันได้ อีกทั้งยังกำหนดให้ส่วนราชการดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ สำนักงานอธิการบดีอาจแบ่งส่วนราชการเป็นกองและแผนก คณะอาจแบ่งส่วนราชการเป็นสำนักงานเลขานุการและภาควิชา

²⁴ เชาวเลิศ ขวัญเมือง, “ย้อนรอยราชมงคล,” ใน จารีกราชมงคล, นางสาวอุไรวรรณ สมบัติศิริ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2541), หน้า 6-10.

²⁵ พระราชบัญญัติเปลี่ยนชื่อวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2532.

²⁶ พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2518 มาตรา 5 วรรคสอง.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 5 วรรคหนึ่ง.

สำนักเพื่อการวิจัยและสำนักเพื่อส่งเสริมวิชาการและทดสอบอาจมีสำนักงานเลขานุการ และสำนักงานเลขานุการอาจแบ่งส่วนราชการเป็นแผนก²⁸ โดยการแบ่งส่วนราชการภายในดังกล่าวให้ทำเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ²⁹

สำหรับการบริหารงานของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลนั้นมีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมเช่นเดียวกับอธิบดี และมีสภาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทำหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของสถาบัน โดยมีอำนาจหน้าที่ออกข้อบังคับ วางระเบียบของสถาบัน อนุมัติหลักสูตร อนุมัติการให้ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง อนุมัติปริญญา และประกาศนียบัตร พิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ และการอาชีวศึกษา พิจารณาจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกส่วนราชการภายในของสถาบัน พิจารณารับสถาบันการศึกษาทางวิชาชีพหรือสถาบันวิชาการชั้นสูงเข้าสมทบ หรือรับเข้าร่วมเป็นคณะในสถาบัน หรือพิจารณาให้สถาบันการศึกษาวินิจฉัยหรือสถาบันวิชาการชั้นสูงที่รับเข้าสมทบพ้นจากการสมทบในสถาบัน พิจารณาการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก รองผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตลอดจนวางระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำและการพิจารณางบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินของสถาบัน³⁰

ในการจัดการศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีวิทยาเขตต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการให้การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา และจัดฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น โดยแต่ละวิทยาเขตมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพทั้งในระดับประกาศนียบัตรและระดับปริญญา มีผู้อำนวยการวิทยาเขตเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานในวิทยาเขต ซึ่งสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลได้จัดตั้งวิทยาเขตทั่ว

²⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 10.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 11.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 15.

ประเทศรวม 35³¹ วิทยาเขต โดยมีวิทยาเขตในส่วนกลาง 12 วิทยาเขต* และในส่วนภูมิภาค 23 วิทยาเขต**

2.2.2.3 สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาอาชีวศึกษา ด้านเครื่องกลเป็นแห่งแรกของประเทศไทย เดิมชื่อว่า “โรงเรียนอาชีพช่างกล” ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2475 โดยใช้ได้ฤกษ์ของพระคลังข้างที่ในตรอกกัปตันบุช แขวงสี่พระยา เขตบางรัก ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2478 ได้โอนเข้ามาอยู่ในสังกัดของกระทรวงธรรมการ และเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนมัธยมอาชีพช่างกล” เพื่อเริ่มระบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาตามแผนการศึกษาของชาติ และเมื่อปี พ.ศ. 2482 ได้ย้ายมาอยู่ที่บริเวณวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสวัสดิ์วัฒนวิเศษ ฐานามกีฬาแห่งชาติ เขตปทุมวัน จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนช่างกลปทุมวัน” ในปี พ.ศ. 2517 กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ได้ยกฐานะโรงเรียนช่างกลปทุมวันขึ้นเป็น “วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน” และเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตร

³¹ สถาบันเทคโนโลยีสยามมงคล, กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานประจำปี 2542 สถาบันเทคโนโลยีสยามมงคล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542), หน้า 11.

* วิทยาเขตที่อยู่ในส่วนกลาง จำนวน 12 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ วิทยาเขตเทเวศร์ วิทยาเขตอุเทนถวาย วิทยาเขตพระนครเหนือ วิทยาเขตชุมชนพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วิทยาเขตพาณิชยการพระนคร วิทยาเขตบพิตรพิมุขมหาเมฆ วิทยาเขตบพิตรพิมุขจักรวรรดิ วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนารถ วิทยาเขตพระนครใต้ วิทยาเขตโชติเวช วิทยาเขตเพาะช่าง

** วิทยาเขตที่อยู่ในส่วนภูมิภาคเดิมมี 28 วิทยาเขต แต่มี 5 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตนครพนม วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตหนองบัวลำภู วิทยาเขตปราจีนบุรี และวิทยาเขตปัตตานี ที่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จึงไม่มีการจัดการเรียนการสอน วิทยาเขตที่มีการจัดการเรียนการสอน 23 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตนนทบุรี วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยาเขตภาคใต้ วิทยาเขตภาคพายัพ วิทยาเขตตาก วิทยาเขตน่าน วิทยาเขตลำปาง วิทยาเขตพิษณุโลก วิทยาเขตจันทบุรี วิทยาเขตบางพระ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยาหันตรา วิทยาเขตปทุมธานี วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยาวาสุกรี วิทยาเขตไกลกังวล วิทยาเขตศาลายา วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตสกลนคร วิทยาเขตสุพรรณบุรี วิทยาเขตศรีวิชัย

วิชาชีพชั้นสูง ในปี พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อใหม่ว่า "สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน" และในปี พ.ศ. 2541 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษามีอำนาจจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พ.ศ. 2541³²

1) สถานะทางกฎหมาย

สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พ.ศ. 2541 ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลแต่เป็นส่วนราชการระดับกองในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม)³³ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีสายอาชีพทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2) โครงสร้างการบริหารงานภายใน

สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันแบ่งส่วนราชการออกเป็นสองส่วนคือ

(1) สำนักงานอธิการ

(2) คณะหรือภาควิชา หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะ

เทียบเท่าคณะหรือภาควิชา

การบริหารงานในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันนั้นมีอธิการเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของสถาบัน³⁴ โดยมีฐานะเช่นเดียวกับผู้อำนวยการกอง และมีคณะกรรมการสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันควบคุมดูแลการบริหารงานของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

³² Pathumwan Institute of Technology. The Advance Institute for Professional Excellence [online] . Pathumwan Institute of Technology, 2004. แหล่งที่มา: [http : // www.ptwit.ac.th/information/history.htm./](http://www.ptwit.ac.th/information/history.htm/) [2004. June 16]

³³ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4.

³⁴ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พ.ศ. 2541 มาตรา 16.

มีอำนาจหน้าที่ในการวางนโยบายและกำกับแผนพัฒนาของสถาบัน วางระเบียบและออกข้อบังคับ พิจารณาการจัดตั้ง การรวม และการยุบเลิกส่วนราชการภายใน ให้ความเห็นชอบหลักสูตร อนุมัติการให้ปริญญา อนุมัติปริญญา และประกาศนียบัตร พิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการ ศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์พิเศษ และศาสตราจารย์เกียรติคุณ แต่งตั้งและถอดถอนรองอธิการ คณบดี รองคณบดี หัวหน้าภาควิชาหรือหัวหน้าหน่วยงานและรองหัวหน้าหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่าคณะหรือภาควิชา รองศาสตราจารย์พิเศษ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ให้ความเห็นชอบงบประมาณของสถาบันเพื่อเสนอต่อกรมอาชีวศึกษา รวมทั้งวางระเบียบและออกข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดทำและการพิจารณางบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินของสถาบัน พิจารณากำหนดเครื่องหมายของสถาบัน แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือบุคคลใดเพื่อกระทำการอันอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ สถาบัน ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถาบันที่มีได้ระบุให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ³⁵

2.3 โครงสร้างองค์กรและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาตามกฎหมาย

การบริหารงานบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ หากคนในองค์กรได้รับความพอใจ ความยุติธรรม การพัฒนา มีขวัญกำลังใจ ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรแล้ว จะเกื้อหนุนและส่งเสริมให้องค์กรดำเนินภารกิจได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการบริหารงานบุคคลจะสามารถตอบสนองความสำเร็จขององค์กรได้เพียงใดนั้น ต้องกำหนดโดยยึดหลักพื้นฐานของการบริหารงานบุคคลคือ ระบบคุณธรรม (Merit System) ที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถ (competence) หลักความเสมอภาค (equality) หลักความมั่นคง (security) และหลักความเป็นกลางทางการเมือง (political neutrality) ซึ่งในปัจจุบันนี้ถือได้ว่า ระบบคุณธรรมเป็นระบบการบริหารงานบุคคลที่ส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานของรัฐมากที่สุด³⁶

³⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14.

³⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานบุคคลภาครัฐ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531), หน้า 227.

หน่วยงานของรัฐที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.2.1 และ 2.2.2 มีโครงสร้างองค์กรและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ทบวงมหาวิทยาลัย มีมหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวน 20 แห่ง ข้าราชการที่สังกัดอยู่ในแต่ละมหาวิทยาลัยเรียกว่า “ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย” มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.ม.”

2. กระทรวงศึกษาธิการ มีสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในสังกัด ได้แก่ สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ข้าราชการที่อยู่ในสังกัดสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวมี 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ข้าราชการครู มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการครู หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.ค”

2.2 ข้าราชการพลเรือนสามัญ มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.พ.”

2.3.1 การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย

เดิมก่อนปี พ.ศ. 2502 มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แยกกันอยู่ในสังกัดต่างกระทรวงกัน ทำให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีการบริหารงานบุคคลและมาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างกันไม่เป็นเอกภาพ เป็นผลให้การควบคุมดูแลเป็นไปด้วยความยากลำบาก ต่อมาจึงได้มีการโอนมหาวิทยาลัยในขณะนั้นมีอยู่ 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี³⁷ และได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยขึ้นโดยเฉพาะคือ กฎกระทรวง (พ.ศ. 2503) ออกตามความในพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนใน

³⁷ พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502.

มหาวิทยาลัย เรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.ม.” เป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลสูงสุด มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 จึงได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507³⁸ ขึ้นใช้บังคับแทน

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 อันเป็นกฎหมายแม่บทที่บัญญัติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยไว้ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีบทบัญญัติเพียง 5 มาตรา แต่ได้วางหลักการ ใหญ่ ๆ ไว้เท่านั้น โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่มาตรา 4 และมาตรา 5 ได้กำหนดให้รัฐมนตรีรักษาการมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลได้ ซึ่งกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย คือ กฎทบทวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 กฎทบทวงดังกล่าวได้กำหนดโครงสร้างขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยไว้ ดังนี้

2.3.1.1 คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.)

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.ม.” เป็นองค์กรสูงสุดของการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย มีปลัดทบทวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขานุการ ก.ม. โดยมีสำนักส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารสำนักงานปลัดทบทวงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยปฏิบัติในฐานะฝ่ายเลขานุการของ ก.ม. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของ ก.ม. ซึ่ง ก.ม. มีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) โครงสร้างของ ก.ม.³⁹

ก.ม. มีโครงสร้างประกอบด้วย กรรมการมีจำนวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 12 คน และไม่เกิน 18 คน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

³⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 ตอนที่ 7, 21 มกราคม 2507.

³⁹ กฎทบทวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎทบทวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2520) ข้อ 3.

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นรองประธาน และปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขานุการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีได้เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองหรือสมาชิกรัฐสภาวันแต่สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน จำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน โดยต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยซึ่งรับราชการอยู่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการแต่งตั้งนั้นรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้เสนอให้นายกรัฐมนตรีนำเสนอกณะรัฐมนตรีพิจารณานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี และเมื่อพ้นจากตำแหน่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอีกก็ได้⁴⁰ โดยไม่จำกัดจำนวนวาระ

2) อำนาจหน้าที่ของ ก.ม.

อำนาจหน้าที่ของ ก.ม. นั้นไม่ได้บัญญัติไว้เป็นหมวดหมู่ดังเช่นอำนาจหน้าที่ของ ก.พ. ซึ่งผู้เขียนได้ประมวลอำนาจหน้าที่ของ ก.ม. สรุปได้ดังนี้

(1) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและการจัดระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย

(2) กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราเงินเดือน การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสอบสวน การรักษาวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย

(3) รายงานนายกรัฐมนตรีในกรณีที่ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยหรือปฏิบัติไม่เหมาะสมเพื่อนายกรัฐมนตรีจะได้พิจารณาและสั่งการต่อไป

(4) กำหนดนโยบายและออกระเบียบเกี่ยวกับการสรรหาพัฒนาข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และจัดสรรทุนของรัฐบาลเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของมหาวิทยาลัย

⁴⁰ กฎทบทวน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ข้อ 4.

- (5) พิจารณารับรองคุณวุฒิผู้ได้รับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือคุณวุฒิอย่างอื่นเพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย
- (6) ตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และกฎทบทวง
- (7) ตั้งอนุกรรมการวิสามัญ เรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.ม.วิสามัญ” เพื่อทำการใด ๆ แทนได้
- (8) มีอำนาจและหน้าที่อื่น ๆ อีกตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และกฎทบทวง

2.3.1.2 คณะอนุกรรมการวิสามัญ (อ.ก.ม.วิสามัญ)

ตามกฎทบทวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ข้อ 6 ให้อำนาจ ก.ม. แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการวิสามัญ เรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.ม.วิสามัญ” ขึ้นทำหน้าที่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ก.ม. แทนได้ การแต่งตั้ง อ.ก.ม.วิสามัญนี้ กฎทบทวงมิได้กำหนดว่าจะต้องตั้ง อ.ก.ม.วิสามัญคณะใด และมีได้กำหนดองค์ประกอบของ อ.ก.ม.วิสามัญไว้ โดยให้เป็นดุลพินิจของ ก.ม.ในการแต่งตั้ง ซึ่ง อ.ก.ม.วิสามัญที่ ก.ม. แต่งตั้งแต่ละคณะนั้นจะมีจำนวนกรรมการที่แตกต่างกันไป องค์ประกอบของ อ.ก.ม.วิสามัญดังกล่าวประกอบด้วยอนุกรรมการที่มาจากกรรมการ ก.ม. จำนวนหนึ่ง อนุกรรมการที่เป็นผู้แทนจากส่วนราชการ และอนุกรรมการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ ก.ม. มอบหมายให้ อ.ก.ม.วิสามัญทำการแทน โดยชื่อ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ม.วิสามัญแต่ละคณะอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมและความจำเป็นในแต่ละช่วงเวลา อ.ก.ม.วิสามัญที่ ก.ม. แต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่แทนนั้น เช่น อ.ก.ม. วิสามัญเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการ อ.ก.ม.วิสามัญเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและระบบราชการ อ.ก.ม. วิสามัญเกี่ยวกับการสรรหาและพัฒนา อ.ก.ม.วิสามัญเกี่ยวกับกฎหมาย อุทธรณ์ และร้องทุกข์ อ.ก.ม.วิสามัญเกี่ยวกับคุณวุฒิ อ.ก.ม. วิสามัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพคณาจารย์ในการทำวิจัย ฯลฯ สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของ อ.ก.ม.วิสามัญคณะต่าง ๆ นั้นมีวาระ 2 ปี เท่ากับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ ก.ม. ผู้ทรงคุณวุฒิ⁴¹ และจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันก็วาระก็ได้

⁴¹ กฎทบทวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

2.3.1.3 คณะอนุกรรมการสามัญประจำมหาวิทยาลัย (อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย)

คณะอนุกรรมการสามัญประจำมหาวิทยาลัย เรียกชื่อโดยย่อว่า "อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย"⁴² เป็นองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยรองจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.)

1) โครงสร้างของ อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย

อ.ก.ม.มหาวิทยาลัยมีโครงสร้างประกอบด้วยอนุกรรมการ 2 ประเภท ได้แก่⁴³

(1) อนุกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย อธิการบดีเป็นประธาน รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการศูนย์ สถาบัน หรือสำนัก และหัวหน้าแผนกอิสระ เป็นอนุกรรมการ

(2) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อธิการบดีแต่งตั้งด้วยความเห็นชอบของอนุกรรมการโดยตำแหน่ง โดยแต่งตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยนั้นจำนวนไม่เกิน 5 คน ซึ่งอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้อธิการบดีอาจแต่งตั้งหรือไม่ก็ได้เป็นดุลพินิจของอธิการบดี อนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้โดยไม่จำกัดวาระ

2) อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย

อ.ก.ม.มหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับ 9 ลงมา⁴⁴ ปฏิบัติงานแทน ก.ม. ตามที่ได้รับ

พลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ข้อ 6 วรรคสอง ในกรณีที่กรรมการของ ก.ม.ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้ อ.ก.ม.วิสามัญ ที่ได้รับแต่งตั้งจาก ก.ม. คณะนั้นพ้นจากตำแหน่งไปด้วย.

⁴² กฎทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ข้อ 7.

⁴³ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁴ กฎทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535) ข้อ 24.

มอบหมาย ให้ความเห็นแก่อธิการบดีตามที่อธิการบดีปรึกษา มีอำนาจตั้งกรรมการเฉพาะกิจเพื่อทำการแทน⁴⁵ และในกรณีที่ได้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎ ก.พ. และระเบียบ ก.พ. ที่ออกตามความในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับ ให้อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กรม เป็นอำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย⁴⁶ ด้วย

2.3.1.4 คณะอนุกรรมการวิสามัญเกี่ยวกับอุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย (อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย)

คณะอนุกรรมการวิสามัญเกี่ยวกับอุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย เรียกชื่อโดยย่อว่า "อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย" เป็นคณะอนุกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยเพื่อทำหน้าที่แทน ก.ม. เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในเรื่องการรักษาวินัย และการดำเนินการทางวินัยให้สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นที่มหาวิทยาลัย โดยให้อำนาจ อ.ก.ม.วิสามัญเกี่ยวกับอุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัยในการตรวจสอบและการพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยไม่ร้ายแรง ได้แก่ คำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน และลดขั้นเงินเดือน รวมทั้งพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ต่าง ๆ ซึ่งมีใช่เป็นการให้ออกจากราชการ

1) โครงสร้างของ อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย

อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัยมีโครงสร้างประกอบด้วย อนุกรรมการมีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้⁴⁷

(1) ประธานซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ

⁴⁵ กฎทบทวน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ข้อ 8.

⁴⁶ กฎทบทวน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎทบทวน ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2539) ข้อ 10 วรรคสอง และวรรคสาม.

⁴⁷ กฎทบทวน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2509 แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎทบทวน ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2539) ข้อ 6 ทวิ.

(2) อนุกรรมการซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการวิทยาลัย และหัวหน้าหน่วยงานซึ่งเรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ จำนวน 3 คน

(3) อนุกรรมการซึ่งเลือกจากคณาจารย์และข้าราชการประจำ จำนวน 3 คน

(4) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งอนุกรรมการตาม (2) และ (3) เลือกจากบุคคลภายนอก จำนวน 3 คน

ประธานและอนุกรรมการอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี ซึ่งอาจได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้โดยไม่จำกัดวาระ

2) อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัย

อ.ก.ม.อุทธรณ์และร้องทุกข์ประจำมหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษวินัยไม่ร้ายแรง ได้แก่ คำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน ลดขั้นเงินเดือน และการร้องทุกข์ที่ไม่ใช่การสั่งให้ออกจากราชการ ให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยและปลัดทบวงมหาวิทยาลัยตามที่รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยหรือปลัดทบวงมหาวิทยาลัยปรึกษา รวมทั้งปฏิบัติการอื่นตามที่ ก.ม.มอบหมาย⁴⁸

2.3.1.5 ผู้บังคับบัญชา

ผู้มีอำนาจในการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยนั้น นอกจากองค์กรกลางบริหารงานบุคคล และองค์กรในมหาวิทยาลัยดังกล่าวมาแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยไว้ด้วย อำนาจของผู้บังคับบัญชาในการปกครองบังคับบัญชานี้ อาจแยกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การบังคับบัญชาในการบริหารทั่วไป ได้แก่ การควบคุม ให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตามนโยบาย แผน กฎหมาย ระเบียบ และคำสั่ง
2. การบังคับบัญชาในการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การแต่งตั้ง การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง และการให้บำเหน็จความชอบ

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

ผู้บังคับบัญชา มีหลายระดับ ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอกล่าวถึง เฉพาะผู้บังคับบัญชาของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายต่าง ๆ เพียง 4 ระดับ ดังนี้

2.3.1.5.1 รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะรัฐมนตรีเจ้าสังกัด ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย⁴⁹ มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาข้าราชการที่อยู่ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ และตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยมีอำนาจกำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย⁵⁰ ด้วย

2) ในฐานะรองประธาน ก.ม. ตามข้อ 3 แห่งกฎทบวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎทบวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2520) ซึ่งบางครั้งรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยต้องทำหน้าที่ประธาน ก.ม. แทนนายกรัฐมนตรีตามที่ได้รับมอบหมายด้วย

2.3.1.5.2 ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในทบวง กำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติราชการของทบวง กำกับ เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในทบวง และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในทบวงรองจากรัฐมนตรี⁵¹

⁴⁹ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 20.

⁵⁰ พระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการทบวงมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 มาตรา 4.

⁵¹ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 21.

2) ในฐานะกรรมการและเลขานุการ ก.ม. ตามกฎทบวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ ก.ม.

2.3.1.5.3 อธิการบดี

1) ในฐานะอธิการบดีที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในมหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัย มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานทั้งปวงของมหาวิทยาลัย

2) ในฐานะประธาน อ.ก.ม.มหาวิทยาลัย ตามข้อ 7 แห่งกฎทบวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภายในมหาวิทยาลัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การร้องทุกข์ และการอื่นตามที่ ก.ม. มอบหมาย

2.3.2 การบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม)

เดิมข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) อยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และอยู่ในการกำกับดูแลของคุรุสภา ซึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ขึ้น กำหนดให้การบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการข้าราชการครู พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดโครงสร้างขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม) ไว้ ดังนี้

2.3.2.1 คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.)

คณะกรรมการข้าราชการครู หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.ค.” เป็นองค์กรสูงสุดของการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู มีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “สำนักงาน ก.ค.” เป็นฝ่ายเลขานุการของ ก.ค. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของ ก.ค. ทำนองเดียวกับสำนักงาน ก.พ.

1) โครงสร้างของ ก.ค.⁵²

ก.ค. มีโครงสร้างประกอบด้วย กรรมการมีจำนวนทั้งสิ้น 17 คน แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการ ก.พ. และเลขาธิการคุรุสภา เป็นกรรมการ โดยมีเลขาธิการ ก.ค. เป็นกรรมการและเลขานุการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในหลักราชการหรือการบริหารงานบุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือเทียบเท่ามาแล้ว และมีได้เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา กรรมการพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง จำนวน 5 คน โดยต้องเป็นผู้รับราชการอยู่ไม่น้อยกว่า 3 คน

(3) กรรมการซึ่งเป็นผู้แทนจากข้าราชการครู จำนวน 7 คน

โดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนข้าราชการครูมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี⁵³

2) อำนาจหน้าที่ของ ก.ค.

อำนาจหน้าที่ของ ก.ค. ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523⁵⁴ สรุปได้ดังนี้

(1) เสนอแนะ และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานบุคคล และการจัดระบบราชการในหน่วยงานทางการศึกษา

(2) ออกกฎ ก.ค. และระเบียบ

(3) ติความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู

⁵² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 6.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 9.

⁵⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 158 ตอน 37 พ, 13 ตุลาคม 2523.

(4) ควบคุม ดูแล ตรวจสอบ แนะนำ ชี้แจง เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษา และกรมปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู มีอำนาจเรียกเอกสารและหลักฐานจากหน่วยงานทางการศึกษา และกรม ให้ผู้แทนหน่วยงานหรือกรม ข้าราชการหรือบุคคลใดมาชี้แจงข้อเท็จจริงและให้มีอำนาจออกระเบียบให้หน่วยงานทางการศึกษาและกรม รายงานเกี่ยวกับการสอบ การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย และการออกจากราชการ ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่ง และเกี่ยวกับทะเบียนประวัติของข้าราชการครูไปยัง ก.ค.

(5) รายงานนายกรัฐมนตรีในกรณีที่ปรากฏว่าหน่วยงานทางการศึกษา กรม อ.ก.ค.กรม หรือ อ.ก.ค.จังหวัดใด หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูไม่ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูหรือปฏิบัติการโดยไม่เหมาะสม เพื่อนายกรัฐมนตรีจะได้พิจารณาและสั่งการต่อไป

(6) รักษาทะเบียนประวัติข้าราชการครู

(7) รับรองคุณสมบัติของผู้ได้รับปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครู และกำหนดอัตราเงินเดือนที่ควรได้รับ โดยคำนึงถึงอัตราเงินเดือนตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำหนดสำหรับปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพเดียวกันด้วย

(8) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู

(9) ปฏิบัติการอื่นที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และกฎหมายอื่น

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 ดังกล่าวแล้ว ก.ค.ยังมีอำนาจตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เรียกชื่อโดยย่อว่า อ.ก.ค.วิสามัญ เพื่อทำการใด ๆ แทนได้ อีกด้วย⁵⁵

2.3.2.2 คณะอนุกรรมการวิสามัญ (อ.ก.ค.วิสามัญ)

ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ให้อำนาจ ก.ค. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการวิสามัญ หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.ค.วิสามัญ” ขึ้นทำหน้าที่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ก.ค. แทนได้ การแต่งตั้ง อ.ก.ค.วิสามัญ

⁵⁵ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 21.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มิได้กำหนดว่าจะต้องตั้ง อ.ก.ค.วิสามัญคณะใด และมีได้กำหนดองค์ประกอบของ อ.ก.ค.วิสามัญไว้ โดยให้เป็นดุลพินิจของ ก.ค.ในการแต่งตั้ง เช่นเดียวกับระบบของ ก.ม. ซึ่ง อ.ก.ค.วิสามัญที่ ก.ค. แต่งตั้งแต่ละคณะนั้นจะมีชื่อ องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ยกเว้นกรณีที่ ก.ค.แต่งตั้ง อ.ก.ค.วิสามัญ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การร้องทุกข์หรือการอุทธรณ์ ที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 21 วรรคสอง ได้บัญญัติให้องค์ประกอบของ อ.ก.ค.วิสามัญชุดดังกล่าว ต้องมีกรรมการ อ.ก.ค.วิสามัญที่แต่งตั้งจากกรรมการ ก.ค. ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอย่างน้อย 2 คน และกรรมการ ก.ค. ซึ่งเป็นผู้แทนข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด อ.ก.ม.วิสามัญที่ ก.ค. แต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่แทนนั้น เช่น อ.ก.ค.วิสามัญเกี่ยวกับระบบราชการ การสรรหา และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการ อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับตำแหน่งและอัตราเงินเดือน อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้าราชการครู อ.ก.ค. วิสามัญเกี่ยวกับการพัฒนาข้าราชการครู ฯลฯ สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของ อ.ก.ค.วิสามัญคณะต่าง ๆ นั้นมีวาระ 4 ปี เท่ากับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ ก.ค. ผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการ ก.ค. ซึ่งเป็นผู้แทนข้าราชการครู โดยกรรมการ อ.ก.ค.วิสามัญจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันก็วาระก็ได้

2.3.2.3 คณะอนุกรรมการข้าราชการครูวิสามัญประจำกรม (อ.ก.ค.กรม)

คณะอนุกรรมการข้าราชการครูวิสามัญประจำกรม หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.ค.กรม” เป็นองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูรอง จากคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) โดยมี อ.ก.ค.สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับกลางสำหรับข้าราชการครูในสถาบันราชภัฏ อ.ก.ค.สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลสำหรับข้าราชการครูในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และ อ.ก.ค.กรมอาชีวศึกษาสำหรับข้าราชการครูในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

1) โครงสร้างของ อ.ก.ค.กรม

อ.ก.ค.กรม ประกอบด้วย อนุกรรมการมีจำนวนทั้งสิ้น 9 คน ดังนี้⁵⁶

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 16.

(1) อนุกรรมการโดยตำแหน่ง มีอธิบดีเป็นประธานอนุกรรมการ รองอธิบดีคนหนึ่งซึ่งอธิบดีมอบหมายเป็นอนุกรรมการ และผู้อำนวยการกองหรือหัวหน้ากองการเจ้าหน้าที่เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

(2) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในหลักราชการ หรือการบริหารงานบุคคลซึ่ง ก.ค. แต่งตั้งจากผู้ซึ่งรับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับ 7 หรือตำแหน่งเทียบเท่า และมีได้เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา กรรมการพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง จำนวน 3 คน

(3) อนุกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนข้าราชการครูสังกัดกรม จำนวน 3 คน

2) อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.ค.กรม

อ.ก.ค.กรมมีอำนาจหน้าที่ที่ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และตามที่ ก.ค.มอบหมาย รวมทั้งให้ความเห็นในเรื่องการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูแก่อธิบดี⁵⁷ และทำหน้าที่แทน อ.ก.พ. กระทรวง⁵⁸ อีกด้วย เนื่องจากตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับ อ.ก.ค.กระทรวงไว้ ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับ อ.ก.ม.มหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่ทั้ง อ.ก.พ. กรม และ อ.ก.พ. กระทรวง ด้วย

2.3.2.4 ผู้บังคับบัญชา

ผู้บังคับบัญชาในส่วนี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูตามกฎหมายต่าง ๆ เพียง 3 ระดับ ดังนี้

2.3.2.4.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะรัฐมนตรีเจ้าสังกัด ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาข้าราชการที่อยู่ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ⁵⁹

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 20.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 61.

⁵⁹ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 20.

2) ในฐานะประธาน ก.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 6

2.3.2.4.2 ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในกระทรวง กำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง กำกับ เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวง และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในกระทรวงรองจากรัฐมนตรี⁶⁰

2) ในฐานะกรรมการ ก.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 6 ซึ่งแตกต่างจากระบบของ ก.ม. ที่ปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขานุการ ก.ม.

2.3.2.4.3 อธิบดี หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า มี 2 ฐานะดังนี้

1) ในฐานะอธิบดีตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในกรม มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานทั้งปวงของกรม⁶¹

2) ในฐานะประธาน อ.ก.ค.กรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มาตรา 16 มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภายในกรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การร้องทุกข์ และการอื่นตามที่ ก.ค. กำหนด

2.3.3 การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนสามัญในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (โครงสร้างเดิม)

การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนมีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลเดิมมีชื่อว่า "คณะกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน" เรียกชื่อโดยย่อว่า

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 21.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 32.

“ก.ร.พ.”⁶² มีฐานะเป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการพลเรือนทั้งหมดของทุกกระทรวง รวมทั้งข้าราชการฝ่ายพลเรือนในกระทรวงการทหาร ยกเว้นข้าราชการฝ่ายตุลาการ⁶³ ต่อมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบข้าราชการพลเรือนให้เข้ารูปตามระบอบการปกครองใหม่ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2476 และให้มีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.พ.” แทนคณะกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือ ก.ร.พ.⁶⁴ ในเวลาต่อมาได้มีปรับปรุงแก้ไข ยกเลิก และตรากฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหลายฉบับ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จนถึงปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนสามัญ คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535⁶⁵ พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดโครงสร้างขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนสามัญ ไว้ดังนี้

2.3.3.1 คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “ก.พ.” เป็นองค์กรสูงสุดของการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนสามัญ มีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือเรียกชื่อโดยย่อว่า “สำนักงาน ก.พ.” เป็นฝ่ายเลขานุการของ ก.พ. ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของ ก.พ. โดยมีเลขานุการ ก.พ. เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบริหารราชการของสำนักงาน ก.พ. ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี⁶⁶

⁶² สีมา สีมานันท์, “องค์กรกลางบริหารงานบุคคล,” ใน ที่ระลึกครบรอบ 50 ปี แห่งการใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรสารการพิมพ์, 2522), หน้า 15.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁶⁴ เสริมสุข โกวิทวานิช, “ประวัติและบทบาทของ ก.พ.,” ใน ที่ระลึกครบรอบ 50 ปี แห่งการใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรสารการพิมพ์, 2522), หน้า 30.

⁶⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 31, 31 มีนาคม 2535.

⁶⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 มาตรา 12.

1) โครงสร้างของ ก.พ.⁶⁷

ก.พ. มีโครงสร้าง ประกอบด้วย กรรมการมีจำนวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 15 คน แต่ไม่เกิน 17 คน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเลขาธิการ ก.พ. เป็นกรรมการ

(2) กรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีได้เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง และมีได้เป็นกรรมการโดยตำแหน่งอยู่แล้ว โดยแต่งตั้งจากบุคคล ดังนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานบุคคล ด้านระบบราชการและการจัดส่วนราชการ ด้านการพัฒนางานองค์กร ด้านการบริหารและจัดการ และด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และเป็นผู้ที่ได้รับการสรรหาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดใน กฎ ก.พ. จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน แต่ไม่เกิน 7 คน โดยต้องเป็นผู้ที่ดำรงหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า แต่ถ้าจะแต่งตั้งผู้ที่ไม่เคยเป็นข้าราชการหรือเคยเป็นข้าราชการแต่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าอธิบดีหรือตำแหน่งที่เทียบเท่าจะดำเนินการเพื่อแต่งตั้งได้ไม่เกิน 3 คน

(2.2) ข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง หัวหน้าหรือรองหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม และไม่สังกัดกระทรวงหรือทบวง หัวหน้าหรือรองหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและมีหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี อธิบดี หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งได้รับเลือกจากข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในกระทรวง ทบวง กรมฝ่ายพลเรือน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวน 5 คน ซึ่งแต่ละคนสังกัดอยู่ต่างกระทรวง ทบวง หรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและไม่สังกัดกระทรวงหรือทบวง

กรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นกรรมการอีกก็ได้⁶⁸

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 6.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 7.

2) อำนาจหน้าที่ของ ก.พ

อำนาจหน้าที่ของ ก.พ. ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 สรุปได้ดังนี้

(1) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือน และการจัดระบบราชการพลเรือน

(2) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการฝ่ายพลเรือน

(3) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมฝ่ายพลเรือน การจัดและการพัฒนาส่วนราชการและวิधिปฏิบัติราชการของข้าราชการฝ่ายพลเรือน

(4) พิจารณากำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวางแผนกำลังคนในราชการพลเรือน

(5) ออกกฎ ก.พ. ข้อบังคับ หรือระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

(6) ติความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน มติของ ก.พ.

(7) กำกับ ดูแล ตรวจสอบ แนะนำและชี้แจงเพื่อให้กระทรวง ทบวง กรม ปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และให้มีอำนาจออกระเบียบให้กระทรวง ทบวง กรม รายงานเกี่ยวกับการสอบ การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ ตลอดจนการรายงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งและของส่วนราชการ การเปลี่ยนแปลงการใช้ตำแหน่ง ทะเบียนประวัติของข้าราชการพลเรือน และการปฏิบัติการอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนไปยัง ก.พ.

(8) รายงานนายกรัฐมนตรีในกรณีที่ปรากฏว่ากระทรวง ทบวง กรม ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือปฏิบัติการโดยไม่เหมาะสม เพื่อให้นายกรัฐมนตรีจะได้พิจารณาและสั่งการต่อไป

(9) รายงานคณะรัฐมนตรีในกรณีที่ค่าครองชีพเปลี่ยนแปลงไปมาก หรือการจัดสวัสดิการหรือประโยชน์เกื้อกูลสำหรับข้าราชการยังไม่เหมาะสม เพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาในอันที่จะปรับปรุงเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มค่าครองชีพ สวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูลสำหรับข้าราชการพลเรือนให้เหมาะสม

(10) กำหนดนโยบายและออกระเบียบเกี่ยวกับทุนของรัฐบาลเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของกระทรวง ทบวง กรมฝ่ายพลเรือน และทุนเล่าเรียนหลวง ตลอดจนการจัดสรรผู้รับทุนของรัฐบาลที่สำเร็จการศึกษาแล้วเข้ารับราชการในส่วนราชการต่าง ๆ

(11) ออกข้อบังคับหรือระเบียบเพื่อควบคุมดูแลข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่ศึกษาหรือฝึกอบรมในต่างประเทศ และเพื่อดูแลจัดการการศึกษาของนักเรียนฝ่ายพลเรือนในต่างประเทศ รวมทั้งเพื่อควบคุมการศึกษา ความประพฤติ และการใช้จ่าย ตลอดจนการเก็บเงินชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลจัดการการศึกษา การกำหนดวินัย และการลงโทษสำหรับนักเรียนดังกล่าว

(12) พิจารณารับรองคุณวุฒิของผู้ได้รับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือคุณวุฒิอย่างอื่นเพื่อประโยชน์ในการบรรจุและการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือน และกำหนดเงินเดือนที่ควรได้รับและระดับตำแหน่งที่ควรแต่งตั้ง

(13) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

(14) พิจารณาการแก้ไขระเบียบประวัติเกี่ยวกับวันเดือนปีเกิด และการควบคุมเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือน

(15) ปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในมาตราอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 ดังกล่าวแล้ว ก.พ. ยังมีอำนาจตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เรียกชื่อโดยย่อว่า อ.ก.พ.วิสามัญ เพื่อทำการใด ๆ แทนได้อีกด้วย

2.3.3.2 คณะอนุกรรมการวิสามัญ (อ.ก.พ.วิสามัญ)

ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ให้อำนาจ ก.พ. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการวิสามัญ เรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.พ.วิสามัญ” ขึ้นทำหน้าที่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ก.พ. แทนได้ ในการแต่งตั้ง อ.ก.พ.วิสามัญนี้ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มิได้กำหนดว่าจะต้องตั้ง อ.ก.พ.วิสามัญคณะใด และมีได้กำหนดองค์ประกอบของ อ.ก.พ.วิสามัญไว้ โดยให้เป็นดุลพินิจของ ก.พ. เช่นเดียวกับการแต่งตั้งอนุกรรมการวิสามัญของระบบ ก.ม. และระบบ ก.ค. ยกเว้นกรณี ที่ ก.พ.แต่งตั้ง อ.ก.พ.วิสามัญ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการดำเนินการทางวินัย การออกจาก

ราชการ การร้องทุกข์หรือการอุทธรณ์ที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 11 วรรคสอง ได้บัญญัติให้องค์ประกอบของ อ.ก.พ.วิสามัญที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ต้องมี กรรมการ อ.ก.พ.วิสามัญที่แต่งตั้งจากกรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอย่างน้อย 2 คน และข้าราชการพลเรือนผู้ได้รับเลือกจากข้าราชการพลเรือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด อ.ก.ม.วิสามัญที่ ก.ม. แต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่แทนนั้น เช่น อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารบุคคลแก่หน่วยงานภาครัฐ อ.ก.พ. วิสามัญเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลระบบเปิด อ.ก.พ. วิสามัญเกี่ยวกับการบริหารกำลังคนภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับการรักษาระบบคุณธรรม อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการ อ.ก.พ. วิสามัญเกี่ยวกับการอุทธรณ์และการร้องทุกข์ อ.ก.พ.วิสามัญเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบราชการ ฯลฯ สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของ อ.ก.พ.วิสามัญคณะต่าง ๆ นั้นมีวาระ 2 ปี เท่ากับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ ก.พ. ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง⁶⁹ และกรรมการ อ.ก.พ. วิสามัญจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันก็วาระก็ได้

2.3.3.3 คณะอนุกรรมการวิสามัญประจำกระทรวง (อ.ก.พ.กระทรวง)

คณะอนุกรรมการวิสามัญประจำกระทรวง เรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.พ. กระทรวง” เป็นองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือน วิสามัญรองจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

1) โครงสร้างของ อ.ก.พ.กระทรวง

อ.ก.พ.กระทรวง ประกอบด้วย อนุกรรมการมีจำนวนทั้งสิ้น 11 คน
ดังนี้⁷⁰

(1) อนุกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นประธาน ปลัดกระทรวงเป็นรองประธาน และผู้แทน ก.พ. ซึ่งตั้งจากข้าราชการพลเรือนในสำนักงาน ก.พ. หนึ่งคนเป็นอนุกรรมการ

(2) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประธาน อ.ก.พ.กระทรวงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 11 วรรคสี่.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14.

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหาร และการจัดการ และด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และเป็น ผู้ที่ได้รับการสรรหาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวน 3 คน โดยจะต้องเป็น หรือเคยเป็นข้าราชการซึ่งดำรงหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือตำแหน่งที่เทียบเท่า

(2.2) ข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวง อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับ 10 ขึ้นไปในกระทรวงนั้น ซึ่งได้รับเลือกจากข้าราชการผู้ดำรง ตำแหน่งดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวน 5 คน

2) อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ.กระทรวง

อ.ก.พ.กระทรวงมีอำนาจหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบายและระบบ การบริหารงานบุคคลตลอดจนระเบียบวิธีปฏิบัติราชการในกระทรวง การกำหนดและการเกลี้ย อัตรากำลังระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ภายในกระทรวง พิจารณาปรับปรุงโครงสร้าง การ บริหารงาน การจัดและการพัฒนาส่วนราชการในกระทรวง กำหนดนโยบาย กำกับดูแล และ ส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนาข้าราชการภายในกระทรวง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทศนคติที่ดี คุณธรรมและจริยธรรม อันจะทำให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณา เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ ตามที่ บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ให้ความเห็นแก่รัฐมนตรีเจ้าสังกัดตามที่ รัฐมนตรีเจ้าสังกัดปรึกษา ปฏิบัติการอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และ ช่วย ก.พ.ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนตามที่ ก.พ. มอบหมาย รวมทั้งจัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของ อ.ก.พ.กระทรวง เสนอต่อ ก.พ.⁷¹

2.3.3.4 คณะอนุกรรมการสามัญประจำกรม (อ.ก.พ.กรม)

คณะอนุกรรมการสามัญประจำกรม เรียกชื่อโดยย่อว่า “อ.ก.พ.กรม” เป็นองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนสามัญรองจาก คณะอนุกรรมการสามัญประจำกระทรวง (อ.ก.พ.กระทรวง) โดยมี อ.ก.พ.สำนักงานสภาสถาบัน ราชภัฏสำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญในสถาบันราชภัฏ อ.ก.พ.สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 15.

สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และ อ.ก.พ.กรมอาชีวศึกษา
สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

1) โครงสร้างของ อ.ก.พ.กรม

อ.ก.พ.กรม ประกอบด้วย อนุกรรมการมีจำนวนทั้งสิ้น 11 คน ดังนี้⁷²

(1) อนุกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย อธิบดีเป็นประธาน
รองอธิบดีที่อธิบดีมอบหมายหนึ่งคนเป็นรองประธาน

(2) อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประธาน อ.ก.พ.กรม แต่งตั้งจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

(2.1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหาร
และการจัดการ และด้านกฎหมาย ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถมาแล้ว และเป็น
ผู้ที่ได้รับการสรรหาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวน 3 คน โดยจะต้องเป็น
หรือเคยเป็นข้าราชการซึ่งดำรงหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือตำแหน่งที่
เทียบเท่า

(2.2) ข้าราชการพลเรือนผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีที่มีได้รับ
มอบหมายให้เป็นรองประธาน ผู้ดำรงตำแหน่งระดับ 9 ขึ้นไป ผู้ช่วยอธิบดี ผู้อำนวยการกอง
หัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากอง หรือเลขานุการกรมในกรม นั้น ซึ่งได้รับเลือกจาก
ข้าราชการผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.พ. จำนวน 6 คน

2) อำนาจหน้าที่ของ อ.ก.พ.กรม

อ.ก.พ.กรม มีอำนาจหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบายและระบบการ
บริหารงานบุคคลตลอดจนระเบียบวิธีปฏิบัติราชการในกรม การกำหนดและการเกลี้ยอัตรากำลัง
ระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ภายในกรม พิจารณาปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารงาน การจัดและ
การพัฒนาส่วนราชการในกรม กำหนดนโยบาย กำกับดูแล และส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนา
ข้าราชการภายในกรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะที่ดี คุณธรรมและจริยธรรม อันจะทำให้
ปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินการทางวินัย
การออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบ
ข้าราชการพลเรือน ให้ความเห็นแก่อธิบดีตามที่อธิบดีปรึกษา ปฏิบัติการตามที่ อ.ก.พ.กระทรวง

⁷² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 21.

มอบหมาย ปฏิบัติการอื่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และช่วย ก.พ. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนตามที่ ก.พ.มอบหมาย ตลอดจนจัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของ อ.ก.พ.กรม เสนอต่อกระทรวง เจ้าสังกัด และ ก.พ.⁷³ ด้วย

2.3.3.5 ผู้บังคับบัญชา

2.3.3.5.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะรัฐมนตรีเจ้าสังกัด ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจปกครองบังคับบัญชาข้าราชการที่อยู่ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ⁷⁴

2) ในฐานะประธาน อ.ก.พ.กระทรวง ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 14

2.3.3.5.2 ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ฐานะ ดังนี้

1) ในฐานะปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในกระทรวง และกำกับเร่งรัด ติดตามผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวง และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในกระทรวงรองจาก รัฐมนตรี⁷⁵

2) ในฐานะรองประธาน อ.ก.พ.กระทรวง ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 14

2.3.3.5.3 อธิบดี หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า มี 2 ฐานะดังนี้

⁷³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 22.

⁷⁴ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 20.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 21.

1) ในฐานะอธิบดีตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการในกรม มีหน้าที่รับผิดชอบงานในการบริหารงานทั้งปวงของกรม⁷⁶

2) ในฐานะประธาน อ.ก.พ.กรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 21 มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภายในกรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การร้องทุกข์ และการอื่นตามที่ ก.พ. กำหนด

สรุป

การบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลใช้บังคับ มีองค์การบริหารงานบุคคลและระบบบริหารงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ส่วนข้าราชการครูในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ อยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลคือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ประกอบกับสถานะทางกฎหมายและการจัดโครงสร้างการบริหารงานภายในของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน จึงทำให้การบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวแตกต่างกันไปด้วย.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 32.